

AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ POLİTİKALARINDAKİ GELİŞMELER VE TÜRKİYE AÇILIMLARI

Füsun DEĞİRMENCİ

TEİAŞ, TÜRKİYE ELEKTRİK İLETİM A.Ş.
ANKARA-TÜRKİYE

Özet

Avrupa Birliği (AB), 2008 yılı sonunda, “Enerji Güvenliği ve Dayanışma Eylem Planı” ve “İkinci Stratejik Enerji Gözdengeçirme”sinde, ileriye dönük politik gündemini 2020 yılına kadar, enerji verimliliğini % 20 artırmak, enerji tüketiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payını % 20 artırmak ve sera gazı emisyonlarını % 20 azaltmak olarak belirlemiştir. Bu hedeflerin ve eylem planlarının temelinde ise sürdürülebilirlik, rekabetçilik ve enerji arz güvenliği yatmaktadır. Bu bağlamda, AB’nin 21. yüzyıl enerji politikasında ve uygulamalarında değişen önemde öncelikleri, hedefleri, ihtiyaçları ve çözmesi gereken önemli sorunları bulunmaktadır.

Ülkemizde olduğu gibi Avrupa Birliği de petrol ve doğal gaz tüketiminde büyük ölçüde dışa bağımlıdır. Enerjide dışa bağımlılığın artma eğiliminde olması ve çevresel sorunlar sonrası, AB Enerji Politikalarında, iç ve dış ilişkilerde revizyonlara gidilerek, hedef ve vizyonların, 2050 yılı itibarıyla geliştirilmesini öngören değişiklikler yapılmıştır.

Bu çalışmada, AB’nin yeni belirlediği “Enerji Güvenliği ve Dayanışma Eylem Planına” göre değişen Enerji Politikaları, Mevcut Problemleri, İç Pazarın durumu ve söz konusu Eylem Planının Öngörülen Etkileri ve bu bağlamda Ülkemiz Enerji Piyasasında oluşan etkileri incelenmektedir.

Giriş

AB’nin Enerji Politikası, hem enerjinin sadece bölgesel değil küresel etkileri olan bir sektör olması, hem de insanlığın ve dünyamızın geleceğini çok yakından ilgilendirmesi nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. AB enerji politikası, rekabet gücü, enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye vararak, toplam

enerji tüketiminde kömürün payını korumayı, dogal gazın payını artırmayı, nükleer enerji santralleri için azami güvenlik şartları tesis etmeyi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmayı hedeflemektedir.

Avrupa Konseyi tarafından Mart 2007'de onaylanan AB'nin yeni enerji ve çevre politikası, Topluluğun temel enerji hedefleri arasında yer alan sürdürülebilirlik, rekabet ve arz güvenliğine ilişkin ileriye dönük siyasi gündem oluşturmaktadır. Bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak AB, "20-20-20" inisiyatifi üstlenmiştir: 2020'ye kadar, sera etkisine yol açan gaz emisyonlarını %20 azaltacak, enerji tüketiminde yenilenebilir kaynakların payını bugünkü oran olan %8.5'dan %20'ye çıkartacak, enerji verimliliğini %20 arttıracaktır.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, enerji konusunda önemli bir role sahiptir. Ülkemiz büyük bir hidroelektrik üreticisi olmanın yanında, Orta Dogu, Karadeniz ve Kafkaslar gibi enerji kaynaklarının bulunduğu bölgeler ile AB arasında geçiş ülkesi konumundadır. AB tam üyelik hedefi doğrultusunda kararlılıkla ilerleyen Türkiye bu süreçte, ekonomik ve sosyal hayatın bütün alanlarında olduğu gibi, enerji konusunda da Avrupa Birliği'ne uyum sağlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda enerji ile ilgili bir çok alanda gerekli yasal düzenlemeler yapılmış ve uygulamaya geçilmiştir. Enerji mevzuatının geniş kapsamlı ve ayrıntılı olması, toplumun sadece bugününü değil gelecek nesilleri de ilgilendirmesi, Türkiye'nin uyum çalışmalarını etkileyen unsurlar arasındadır.

"Avrupa Birliği Enerji Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye Açılımları" başlıklı bu çalışma, AB'nin enerji politikasındaki gelişmeleri, AB'nin 21. yüzyılda değişen önemde öncelikleri, hedefleri, ihtiyaçları ve çözmesi gereken önemli sorunları doğrultusunda kısa ve anlaşılır bir şekilde aktarmak üzere hazırlanmış ve anlatılmış, ayrıca Türkiye'nin AB enerji politikasına ve gelişmelere uyum amacıyla sürdürdüğü çalışmalar kısaca ele alınmıştır.

AB Enerji Politikasının Tarihsel Gelişimi

AB'nin temeli 1951'deki Kömür ve Çelik Topluluğu ve 1957'deki Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu antlaşmaları ile atıldı. Bu antlaşmalar aynı zamanda AB enerji politikasının da başlangıcı olmuştur. Böyle olmakla birlikte Birliğin enerji politikası çok fazla gelişmemiştir.

Enerji politikasının bir parçası olarak enerji arz güvenliği ise 1970'li yıllardaki petrol krizleri ile gündeme gelmiştir. AB dünya enerji tüketiminde önemli bir yer tutmakta ve

günümüz itibariyle yüzde 50'lere varan ithalatıyla da dünya enerji ithalatında birinci sırada yer almaktadır. Birliğin dış enerji kaynaklarına bağımlılığının artarak devam edecek olması ve bu kaynakların kesintisiz bir şekilde Avrupa enerji pazarına ulaşması AB'yi Rusya, Basra Körfezi ve Kuzey Afrika gibi ana üretici ülkeler/bölgelerle ve transit ülkeler konumundaki Hazar bölgesi ülkeleri ile güçlü işbirlikleri geliştirmesini gerekli kılmıştır.

1980'lerle birlikte çevre, bir başka ilgi konusu olarak ortaya çıkmıştır. Üretimden kullanıma kadar, mevcut enerji sisteminin küresel çevreye çok zararlı olduğu genel olarak kabul edilmiş, çevreyi tehlikeye atmadan enerji sistemlerinin nasıl yeniden yönlendirilebileceği konusu önemli bir soru haline gelmiştir. 1980'lerin sonunda ise, Avrupa Birliği, bu defa, enerji piyasalarının serbestlesmesi yönünde yeni bir eğilimle karşı karşıya gelmiştir. Bu bağlamda, ülkeler arasında parçalanmış mevcut piyasaların bütünleştirilmesinin gerektiği anlaşılmış ve enerji iç pazarı, artan rekabetin odağı haline gelmiştir. Öte yandan, 1991 yılında Lahey'de Avrupa Enerji Şartı imzalanmıştır. Şarta AB'nin yanı sıra, 46 ülke taraftır. Şartın başlıca hedefleri; enerji arzı güvenliğini artırmak, enerji üretimi, taşınması, dağıtım ve kullanım verimliliğini en üst düzeye çıkarmak ve çevre sorunlarını en aza indirmektir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, 1998 yılında Enerji Şartı ve Enerji Verimliliği Protokolü yürürlüğe girmiştir. Bütün bu düşünceler, 1995 yılında kabul edilmiş olan ve AB enerji iç pazarı için genel ilkeleri ve hedefleri ortaya koyan "**Avrupa Birliği için Bir Enerji Politikası**" başlıklı **Beyaz Kitap**'ta yansıtılmıştır. Bu çerçevede, AB sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirmek için aşağıda özetlenen üç temel politika belirlemiştir:

- ☐ Enerji arzının güvenliği
- ☐ Rekabetçi enerji sistemi
- ☐ Çevrenin korunması

Yukarıda belirtilen amaçlar çerçevesinde, 1998 yılından sonra AB Komisyonu "**Ortak Analiz Projesi**"ni (The Shared Analysis Project - 1999) hayata geçirmiştir. Projenin alt konu başlıkları arasında dünya enerji talebinin geleceği, elektrik ve doğal gaz piyasalarının liberalleştirilmesi, çevrenin korunması alanında yeni standartlar belirleyen **KYOTO Protokolü**'ne uyum sağlanması ve enerji üretim/tüketiminde verimliliğin artırılması amaçları vurgulanmıştır.

AB’de enerji arzının güvenliğini konu alan ve 2000 yılının Kasım ayında hazırlanan **Yeşil Kitap** çerçevesinde ise Avrupa sanayisinin daha rekabetçi hale gelmesi ve çevreye zarar veren sera etkili gaz emisyonlarının azaltılması konuları büyük önem kazanmıştır. Söz konusu yaklaşım kapsamında, elektrik ve doğalgaz alanında enerji kaynaklarının serbestleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

AB Yeni Enerji Politikalarını Belirleyen Problemler

AB’de 2005-2030 döneminde enerji talebinin sektörel dağılımına baktığımızda ağırlığın ulaştırma ve sanayi sektörlerinde olacağı görülmektedir. Bu sektörlerdeki 2005-2030 döneminde enerji talebinin artış oranları sırasıyla %23 ve %20.7’dir. Birliğin enerji tüketiminde önemli bir ağırlığa sahip olan **petrolün** ana kullanım alanı **ulaştırma** sektörüdür. Artan enerji talebi ve AB’nin genişleyerek büyümesi sonrası, arz güvenliğinin sağlanmasının giderek daha zor hale gelmesi, AB enerji politikasının üçlü sacayağında ciddi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

- 1- AB’de toplam talebin artması yani 2006 yılı verilerine % 54 oranında ithal bağımlılığın artması, enerji fiyatlarının artması,**
- 2- AB’nin genişlemesi (ki üye sayısı 25 ülkeden 27 ülkeye çıkmıştır.),**
- 3- Elektrik ve doğalgaz piyasalarında rekabetçi bir piyasanın oluşturulamaması,**
- 4- Üretimin düşmesi,**
- 5- Enerji Tüketiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılmaması’dır.**

Yukarıda saydığımız problemler sonucunda, Aralık 2005 tarihinde İngiltere/Hampton Court’ta bir araya gelen AB liderleri AB’nin enerji konusunda ortak bir yaklaşım ve tek bir sese sahip olması gereğini vurgulamış, AB Komisyonu’ndan bu yönde bir çalışma yapmasını istemişti. Bunun üzerine Komisyon, Eylül 2007’de “20-20-20” hedeflerinin gerçekleştirilmesinde esas olan rekabetçi enerji piyasası amacı doğrultusunda daha etkili rekabeti sağlamaya ve yatırım, çeşitlilik ile arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik koşulların yaratılmasına dönük amaçları içeren üçüncü İç Enerji Piyasası kanun paketini ortaya koymuştur. Topluluk, Ocak 2008’de, 2013–2020 dönemini kapsayan **Emisyon Ticareti Mekanizması (ETS) Direktifinin ETS ve yeni Yenilenebilir Enerji Direktifi** tarafından kapsanmayan sektörlerle yönelik “çaba

paylaşımı” esaslı bir kararla, yeniden incelenmesi amacıyla AB sanayisine güvenli ve tahmin edilebilir bir yatırım ortamı sağlayacak bir öneri sunmuştur. Buna göre;

AB Yeni Enerji Politikası:

2020 yılında “20-20-20” hedefi,

- 1- Sera etkisine yol açan gaz emisyonlarını %20 azaltmak,**
- 2- Enerji verimliliğinin %20 Artırılması,**
- 3- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının payını %20 artırmak,**
- 4- Toplam Yakıt tüketimi içinde biyoyakıt kullanımını %10 artırmak’tır.**

AB Eylem Planının Öngörülen Etkileri ve İç Pazara İlişkin Yatırımlar

Komisyon, aşağıda belirtilen beş noktaya odaklanan AB Enerji Güvenliği ve Dayanışma Eylem Planı’nı teklif etmektedir.

- Altyapı ihtiyaçları ve enerji arzının çeşitliliğinin sağlanması,
- Dış ilişkilerde enerjinin önemli rol oynaması,
- Petrol ve doğalgaz stoklarının iyileştirilmesi ve krize karşı mekanizmalar
- Enerji verimliliğinin geliştirilmesi,
- AB’nin doğal ve yerli enerji kaynaklarının en iyi şekilde kullanılması.

Enerji Kaynaklarının Çeşitliliğinin Sağlanması ve Öngörülen Yatırımlar

Genişleme sonrası AB için yeni enterkonneksiyonların oluşturulması enerji pazarının daha etkin işlemesi ve AB’nin gelecekteki enerji arz güvenliğini garanti altına alması için gerekli görülmektedir. Bu bağlamda, AB Trans Avrupa Şebekeleri (TENs) projesine öncelik vermiştir. TENs projesi bütün Avrupa ülkelerinin elektrik ve gaz sistemlerini bütünleştirmeyi hedefleyen bir projedir. Bu projenin rehberliğinde Güney Doğu Avrupa Elektrik Düzenleme Forumu (SEEERF) diğer bir adıyla Atina Forumu kuruldu. Forum Güney Doğu Avrupa’da bölgesel bir elektrik pazarı kurmayı ve bu bölgeyi AB iç enerji pazarına entegre etmeyi amaçlamıştır. SEEERF elektrikle ilgili stratejik bazı enterkonneksiyonları gündemine almıştır: Hırvatistan, Sırbistan ve Bosna-Hersek’teki Ernestinovo ve Mostar hatlarının yeniden bağlanması, Batıda Arnavutluk’un Elbasan şehrine doğru uzanan Kuzey-Güney bağlantısının tamamlanması, Bulgaristan-Yunanistan, Yunanistan-İtalya (Ipiros- Puglia) ve Yunanistan-Türkiye (Philippi-Hamidabad) bağlantılarının güçlendirilmesi.

Avrupa'yı elektrik ve doğalgaz bağlantı yollarıyla Güney Akdeniz'e bağlayan **Akdeniz enerji halkasının** hemen tamamlanması gerekmektedir. Söz konusu halka, özellikle bölgenin geniş güneş ve rüzgâr enerji potansiyelini geliştirmek açısından önem taşımaktadır. Aralık 2007'de Euromed Enerji Bakanlar toplantısında kabul edilen ve Temmuz 2008'de Paris'te gerçekleştirilen Akdeniz Güneş Planı'nda kabul edilen öncelikli altyapı projeleri listesi söz konusu gelişmelere yönelik ayrıntılı bir plan oluşturmakta ve AB'nin finansal ve siyasi desteğinden yararlanmaktadır. 2010'dan daha geç olmamak üzere Komisyon, eksik bağlantıların taslağını çıkaracak ve AB'nin gelecekte Irak, Orta Doğu, ve Sahraaltı Afrika gibi daha uzak bölgelerdeki bağlantılar ile, dış enerji arzındaki çeşitliliği sağlamasına yönelik kilit ana projeleri içeren **Akdeniz Halkası Bildirimini** sunacaktır.

Likit doğalgaz ve yeteri miktarda **doğalgaz depolarının** yatırımlarının sağlanması.

Yeni İç Enerji Piyasası paketi eksik bağlantıların taslağını çıkaran ve bunları tamamlamaya yönelik eylemleri belirleyen 10 yıllık düzenli Şebeke Geliştirme Planı'nın kurulmasını öngörmektedir. Bahse konu plan, yeni **Avrupa İletim Şebekesi Sistem Operatörleri (ENTSO)** tarafından detaylandırılacaktır.

Dış İlişkilerde Enerjinin Kilit Rol Oynaması

Küresel çapta, ülkeler, enerji meselelerinde daha fazla birbirlerine bağımlı hale gelmektedir. Enerji bağımlılığı gelişmeyi, ticareti ve rekabeti, uluslararası ilişkileri ve iklim üzerinde küresel işbirliğini etkilemektedir.

Geliştirilmiş petrol ve doğalgaz stokları ve kriz yanıt mekanizmaları

AB'nin enerji güvenlik hedeflerini gerçekleştirebilmesi için, iç kriz mekanizmalarının ve güvenlik standartlarının mümkün olduğunca etkin olduğunu garanti altına almalıdır. Bu nedenle, AB Enerji Güvenliği ve Dayanışma Eylem Planı'nın üçüncü unsuru, bu alandaki Topluluk kurallarını güncellemekte ve düzenlemektedir. Buna göre petrol stokları mevzuatının yenilenmesi, Doğal gaz arz güvenliğine ilişkin direktifin revize edilmesidir.

Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi

AB, enerji verimliliğinde 2020 yılına kadar %20'lik bir iyileştirme gerçekleştireceğine dair taahhütte bulunmuştur. AB'nin gerek sera gazı emisyonlarını azaltma, gerekse de yenilenebilir enerji hedeflerine ilişkin taahhütleri bu amaca ulaşılmasına katkı sağlayacak; diğer yandan enerji verimliliğine ilişkin iddialı eylemler 2020 yılında

AB'nin iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesine büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Bu nedenle, iklim ve enerji hedeflerine en az maliyetle ulaşılabilmesinde, özellikle inşaat ve ulaştırma odaklı enerji verimliliği önlemlerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Enerji verimliliğinin %20 geliştirilmesi hedefinin, AB'nin sürdürülebilirlik ve rekabete ilişkin hedeflerine de büyük katkı sağlayacağı açıktır. Uygulanan önlemler ile enerji verimliliğinde %13-15'lik bir iyileşmenin sağlanması gerekmektedir. Komisyon, Stratejik Enerji Gözden Geçirmesi ile birlikte, %20 hedefini karşılamada daha önemli ilerlemeler kaydedilmesini teminen geliştirilen enerji verimliliği girişimlerini içeren yeni bir 2008 Enerji Verimliliği Paketini hazırlamıştır:

Binalarda Enerji Performansı Direktifinde, kapsamı genişletecek, uygulamayı basitleştirecek ve bina enerji performansı sertifikalarını gerçek bir piyasa aracı haline getirecek bir revizyon gerçekleştirilmesi: Bu tür bir revize Direktif, enerji-verimli ısıtma, soğutma ve inşaat malzemelerinin maliyetlerinin düşürülmesi halinde bile, ortalama bir aileye yılda yüzlerce Euro'luk tasarruf sağlama potansiyeline sahiptir.

Bugüne kadar yalnızca ev araç gereçlerine uygulanan **Enerji Etiketleme Direktifinin**, gerek ticari gerek sınaî olsun enerji kullanan ürünlerin daha büyük bir bölümünü kapsayacak ve kamu alımları ve Üye Ülkeler tarafından sağlanan teşviklere uyumlaştırılmış bir zemin teşkil edecek şekilde revize edilmesi: Komisyon, bir dizi ürün grubuna yönelik olarak geliştirilmiş veya yeni sınıflandırmalar

hazırlamaktadır. Farklı bir yasal düzenleme ile de otomobil lastiklerine özgü yeni bir enerji etiketi oluşturulacaktır.

Ekodizayn Direktifinin daha yoğun şekilde kullanımı: Komisyon, önümüzdeki aylarda ampuller, elektronik araçların stand-by ve kapalı konumlarda tükettikleri enerji, sokak ve ofis aydınlatmaları, harici güç kaynakları ve televizyonlarda kullanılan dijital yayın alıcılara yönelik minimum gereksinimleri (tasarrufsuz enkandesan-yoğun olmayan ampullerin tavsiyesini öngören) belirleyecektir. Bu ilk grup önlemi daha sonra, çamaşır ve bulaşık makineleri, buzdolapları, kazanlar, su ısıtıcıları, motorlar ve televizyonlara ilişkin önlemler izleyecektir. Süreç tamamlandığında, ekodizayn ve etiketleme düzenlemelerinin toplam etkisi göz önüne alındığında 2020 yılına kadar 96 Mtoe (millions of tons of oil energy- 1 milyon ton ham petrolün yakılması ile elde edilen enerji) tasarruf etme potansiyeli bulunmaktadır.

Enerji ve iklim değişikliği paketini tamamlamak üzere bir de Yeşil Vergi Paketi oluşturulması: Söz konusu paket, **Enerji Vergi Direktifi'nin** gözden geçirilmesine dair bir öneriyi içerecek; bu yolla anılan Direktifi enerji ve iklim değişikliği hedefleri ile tamamen uyumlu hale getirilecek ve yine aynı Direktif ile enerji verimliliğini teşvik etmek amacıyla KDV ve diğer mali araçların nasıl kullanılabileceğinin bir değerlendirmesi yapılacaktır. Komisyon, ticaret müzakereleri çerçevesinde, enerji tasarruflu ürünlerin ve hizmetlerin serbestleştirilmesi çalışmalarını kapsamaktadır.

AB'nin Doğal ve Yerli Enerji Kaynaklarının Daha İyi Kullanımı

AB'de üretilen enerji, toplam tüketimin %46'sını teşkil etmektedir. 20-20-20 Giriřiminden önce, bu oranın 2020 yılında %36'ya dūőeceęi öngörölüyordu. Yeni enerji politikasının uygulanması ile birlikte bu oran AB tüketiminin %44'ü seviyesinde kalacaktır. Doğal kaynakların gelişiminin ve kullanımının teşvik edilmesine yönelik olarak alınabilecek tüm uygun maliyetli önlemler, AB Enerji Güvenlięi ve Dayanışma Eylem Planı'nın önemli bir unsurunu oluşturmalıdır.

Rüzgar, güneş, su ve biyokütle ve deniz kaynakları gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi, AB'nin en büyük potansiyel doğal enerji kaynağı olarak görülmelidir. Bugün, AB enerji tüketiminin yaklaşık %9'unu karşılamakta olan söz konusu enerjilerin, 2020 yılında %20'lik katkı sağlaması hedefi üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Komisyon, **Yeni Yenilenebilir Enerji Direktifi'nin** yürürlüğe girmesinin ardından, Direktifin doğru ve zamanında uygulamasının takibi ve bu yöndeki çalışmalar ile enerji şebekelerindeki kısıtlamalar gibi yenilenebilir enerjilerin pazara etkin ve hızla artan şekilde girişine engel teşkil edebilecek diğer pratik konular üzerine odaklanacaktır. Yenilenebilir Enerji Direktifi ile edinilen tecrübe ışığında, Komisyon, "AB'de Yenilenebilir Enerji Önündeki Engellerin Aşılması" başlıklı engelleri tespit eden ve çözümlüne yönelik eylem önerileri sunan bir Bildirim ortaya koyacaktır.

Gözden Geçirmeye eşlik eden "**Nükleer Örnekleme Programının Güncellenmesi**" Bildiriminde belirtildiği üzere, önümüzdeki 10-20 yıl içinde AB'deki nükleer enerji santrallerinin büyük bir bölümü başlangıçta belirlenen ömürlerini tamamlamış olacaklardır. Yeni yatırımlar yapılmasına dair bir karar alınmadığı takdirde, 2020 yılı itibarıyla nükleer enerjinin toplam enerji üretimindeki payı kayda değer şekilde azalacaktır.

AB Eylem Planı ve 2050 Yılı Vizyonuna Doğru

AB'nin 2020 yılına yönelik gündemi bu süreçte atılacak başlıca adımları ortaya koymaktadır. Karbonsuz elektrik üretimi veya ulaşımda petrole bağımlılığı kırarak radikal bir teknoloji geçişi gibi derin yapısal değişiklikler oldukça fazla zaman almaktadır. Ancak politika yapıcılar, yatırımcılar, eğitim kurumları ve bilim adamları tarafından bugünden alınacak kararları gerekli kılmaktadır. Komisyon, bu nedenle, 2010 yılında, 2030 yılına yönelik politik gündemi ve 2050 yılının vizyonunu belirleme amacıyla Avrupa için Enerji Politikasının revizyonunu teklif edecektir.

AB Eylem Planının Türkiye Enerji Piyasasına Etkileri ve Açılımları

Türkiye AB ilişkileri, 1999 yılında Helsinki Zirvesinde alınan “ tam üye olmak üzere aday ülke “ kararıyla yeni bir ivme daha kazanmıştır. Bu kararını takiben Türkiye tarafından “AB Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” hazırlanmış ve AB Müktesebatına uyum çalışmaları başlatılmıştır. 17 Aralık 2004'teki Hükümetlerarası Konferans'ta “müzakereci ülke” statüsü verilen Ülkemiz, 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren, öngörülen 35 fasılda tarama toplantılarını tamamlayarak, fiili müzakere sürecine girmiştir. Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerinin devam ettiği şu günlerde, her alanda olduğu gibi enerji alanında da Ülkemiz mevzuatının AB Enerji İç Pazarının tesis edilmesi nihai hedefine ulaşılması bakımından AB hedefleri ve prensipleri doğrultusunda uyumlaştırılması Ülkemizin öncelikli hedefi olmuştur.

AB, genişleme sürecinde Avrupa Enerji Pazarının etkin işleyişi ve arz güvenliğinin sağlanması başta olmak üzere kendi içinde bir takım düzenlemeler yaparak, aday ülkelerin de söz konusu düzenlemelere uygun hukuki alt yapıyı oluşturmalarını istemektedir. Ülkemiz de Avrupa Birliği'ne adaylığı sürecinde Birlik tarafından getirilen koşullar doğrultusunda piyasa hukuksal alt yapısını oluşturmakta, piyasaya yön vermektedir. Bu kapsamda yapılan düzenlemelerin başında 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile 4646 Doğalgaz Piyasası Kanunu gelmekte olup, bu Kanunlar ile Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu vasıtasıyla piyasada düzenleme yapılması amaçlanmıştır.

1- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun: Henüz müzakerelere açılmamış olsa da “Enerji”

başlığını taşıyan faslın tarama toplantılarını tamamlayan Ülkemiz bu fasıl başlığı altında, iç hukukumuzun AB müktesebatına uyumlaştırılması kapsamında 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'u kabul ederek, 18 Mayıs 2005 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Kanunun amacı; 1. maddesinde; yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması olarak belirtilmiştir.

Bu Kanun kapsamında; enerji üretim tesis yatırımları, kullanılacak elektro-mekanik sistemlerin yurt içi imalat olarak temini, güneş pilleri ve odaklayıcı üniteler kullanan elektrik üretim sistemleri kapsamında yapılacak AR-GE ve imalat yatırımları, biyokütle kaynaklarını kullanarak elektrik enerjisi veya yakıt üretimine yönelik AR-GE tesis yatırımlarının Bakanlar Kurulu kararı ile teşviklerden yararlandırılabilceği hükme bağlanmıştır.

2- Nabucco Projesi: AB Enerji güvenliği ve dayanışması İkinci eylem planını hazırlayarak üye devletlere gönderen AB Komisyonu, Nabucco projesiyle Türkiye-Yunanistan-İtalya boru hattı bağlantısını "AB'nin en önemli enerji güvenliği öncelikleri" arasında gösterdi Hazar havzası ve Orta Doğu'dan çıkarılacak doğal gazın Avrupa'ya taşıyacak Türkiye üzerinden geçen güney gaz koridorunun, Avrupa'nın gelecekteki ihtiyacının karşılanmasına büyük katkı sunacağı vurgulanan belgede, AB Komisyonu ve üye ülkelerin ortak hedefler doğrultusunda bölgedeki üretici ve transit ülkelerle çalışması gerektiği dile getiriliyor. Belgede AB'nin "uzun vadede, siyasi koşullar izin verdiğinde, bölgede Özbekistan ve İran gibi diğer bölge ülkelerinden de "önemli miktarda" gaz alabileceğine işaret ediliyor. Belgede ayrıca Türkiye, Ukrayna ve Moldova'nın AB Enerji Topluluğuna dahil edilmesinin önemi vurgulanıyor.

3- UCTE (Avrupa Elektrik Sistemi) ile Enterkonneksiyonu: Türkiye, Balkanlar üzerinden Batı Avrupa Elektrik Sistemi UCTE ile senkron paralel işletmeye büyük önem vermektedir. Türkiye'nin UCTE şebekesine entegrasyonuna ilişkin teknik çalışmalar ve performans testleri Avrupa Komisyonu'nun da finansal desteğiyle

başarıyla tamamlanmış olup, UCTE şebekesi ile deneme işletmesinin yakın bir gelecekte başlatılması beklenmektedir.

4- Güneydoğu Avrupa Bölgesel Enerji Piyasasının Oluşturulması ve Bunun Avrupa Birliği Piyasası ile Entegrasyonu projesi:

Güneydoğu Avrupa Bölgesel Enerji Piyasasının Oluşturulması ve Bunun Avrupa Birliği İç enerji Piyasası ile Entegrasyonunu öngören ve Atina Süreci olarak adlandırılan ve 15 Kasım 2002 ve 8 Aralık 2003 tarihinde Enerji Bakanları tarafından imzalanan Mutabakat Zabıtları ile başlatılan girişim, 22 Mart 2005 tarihinde taraf ülkelerce imzalandıktan sonra 2006 yılında yürürlüğe giren Anlaşma ile bağlayıcı niteliği olan “Enerji Topluluğu Anlaşması”na dönüştürülmüş ancak, ülkemizin bazı çekinceleri nedeniyle ülkemizce imzalanmamıştır. Bu Anlaşmaya ülkemizin de taraf olmasına yönelik müzakereler Avrupa Komisyonu ile sürdürülmekte olup, bu aşamada ülkemiz gözlemci statüsü ile bu oluşumun içinde yer almaktadır.

SONUÇ

AB, enerji arz güvenliği artan dışa bağımlılık, tedarikçi ülkelerin siyasi ve ekonomik olarak istikrarsız olmaları, Birliğin genişlemesi, petrol veya gazın kesintiye uğraması riski, petrol fiyatlarındaki inişler ve çıkışlar, tamamen bütünleştirilmiş bir iç enerji pazarı kurma ve küresel ısınma gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu çalışmada, AB Eylem Planına göre enerji arz güvenliğinin ve çeşitlendirilmesinin önemi ortaya kondu. Bu durum AB'nin geniş katılımlı, uzun vadeli ve daha güçlü politikalar uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Enerji maliyetlerinin tahminin ötesinde rakamlara yükselmesi enerji güvenliğini acil bir konu olarak AB gündemine taşımaktadır. AB ilgili sorunları çözmek için birtakım öncelikler belirlemiştir. Mevcut mekanizmalar üretici ve tüketici ülkeler arasındaki enerji diyalogunun güçlendirilmesi, enerji teknolojisinin/kaynaklarının/yollarının çeşitlendirilmesi, yabancı yatırımın korunması için uygun ortamın oluşturulması, Topluluk düzeyinde rekabete açık, şeffaf ve etkin bir enerji piyasasının kurulması, enerjide verimlilik ve tasarrufun artırılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının tüketimdeki paylarının yükseltilmesi tedbirleri üzerinden geliştirilmektedir.

AB'nin temel problemi kurumsal ve dokümanter anlamda hazır olan enerji işbirliği çerçeveleri ve uzun dönemli stratejilerin fiiliyata geçirilmesinde karşılaşılan

zorluklardır. Tarihi insanların belirlediği doğru, ancak unutulmaması gereken bizim dışımızda oluşan şartlar altında bu belirleyiciliğimizi ortaya koyduğumuz. Sonuç olarak kontrol edilemeyen unsurların son derece fazla olduğu enerji güvenliği ve karmaşılaşan dünya petrol ve doğal gaz jeopolitiğinin durumu dikkate alındığında, AB'nin enerji güvenliği konusunda yeni inisiyatifler üretme ve mevcut riskleri minimize etme yönünde büyük çaba harcayacağını söyleyebiliriz.

AB ülkeleri, topluluğu ilgilendiren siyasi konularda olduğu gibi enerji konusunda da çok sesliliğe devam ettiği sürece, **-jeopolitik konumu itibariyle-**Batı ile Doğu arasında doğal bir enerji köprüsü oluşturan Türkiye, Orta Doğu ve Hazar Havzası enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara çıkarılmasında en ekonomik ve güvenli geçiş yoludur. AB Eylem Planına göre, Türkiye geçişli rotalar aynı zamanda AB için de Rusya Federasyonu dışındaki kaynaklara ulaşımında tek yol olmakta ve Türkiye'nin önemini daha da ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

[1] Avrupa Komisyonu, "Second Strategic Energy Review - Securing our Energy Future" http://ec.europa.eu/energy/strategies/2008/2008_11_ser2_en.htm

[2] Avrupa Komisyonu, "An Energy Policy for Europe", COM (2007) 1, Brüksel, 2007.

[3] Avrupa Komisyonu, "The EU Electricity and Gas Markets: Third Legislative Package", COM (2007) Draft, Brüksel, 2007.

[4] İşcan, İsmail Hakkı, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği Açısından Avrupa Birliği Enerji Güvenliği Sorunu", Uluslar arası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları -1,2007, s.113-168

[5] Pamir, Necdet, "Enerji Politikaları ve Küresel Gelişmeler", Stratejik Analiz, Aralık 2005, s. 68-74

[6] Pamir, Necdet, "Enerji Arz Güvenliği ve Türkiye", Stratejik Analiz, Mart 2007, s. 14-24